

Rickul/Nuckö Hembygdsförenings Medlemsblad

Nr 3 September 2024 Årgång 32

Årets Hemvandarvecka innehöll ett brett utbud av aktiviteter.

Bildcollage: Ingegerd Lindström

Rickul/Nuckö Hembygdsförening

Adress Rickul/Nuckö Hembygdsförening
c/o Svea Johansson, Sundsvik 32,
155 91 NYKVARN

Organisationsnummer 802016-5232

PlusGiro 55 68 81 - 1

IBAN: SE34 9500 0099 6034 0556 8811

BIC: NDEASESS

E-post info@rnhf.se

Hemsida www.rnhf.se

Uppgifter för medlemsinloggnings:

Se Medlemsförteckningen

Föreningen finns även på **Facebook**

Ansvarig utgivare Ingegerd Lindström

Redaktör Hans Ekman e-post haek@telia.com

Redaktionsråd Lennart Ekman, Ingegerd Lindström och Martin Wiberg

Tryckt av Larsson Offsettryck, Linköping

Medlemsavgift 200:-, ungdomsmedlem (t.o.m. 25 år) 50:-

Annonsspriser 1/1 sida 1200:-, 1/2 sida 700:-,
1/4 sida 500:-, 1/8 sida 250:-

Nästa manusstopp den 15 november 2024

Styrelse

Ordförande

Carl-Axel Adelman (Rosta), Hästmossevägen 8,
147 71 GRÖDINGE, tfn 070-696 06 32,
e-post carl.adelman@telia.com

Vice ordförande

Jan Stussare (Norrby), Stråkvägen 4,
184 51 ÖSTERSKÄR, tfn 070-791 81 63,
e-post jan.stussare@gmail.com

Sekreterare

Svea Johansson (Ölbäck), Sundsvik 32,
155 91 NYKVARN, tfn 070-538 15 51,
e-post to.svea.j@gmail.com

Kassör

Anneli Blomberg (Höbring), Solparksvägen 17 A,
761 65 NORRTÄLJE, tfn 073-684 34 62,
e-post anneli.rimbo@gmail.com

Ordinarie ledamöter

Mats Bruce (Ölbäck), Hedemora Olstorp,
635 37 ÄRLA, tfn 070-831 92 42,
e-post mats.bruce@emateq.se

Mats Ekman (Söderby), Tiby 316,
755 92 UPPSALA, tfn 073-437 54 67,
e-post matsekman9@gmail.com

Kaisa Wikström (Ölbäck), Rökerigränd 9, 3 tr,
172 70 SUNDBYBERG, tfn 073-049 20 49,
e-post kaisa.wikstrom48@hotmail.com

Suppleanter

Lena Melin (Spithamn), Västerängsvägen 20,
185 39 VAXHOLM, tfn 073-826 78 00,
e-post lenamelin@telia.com

Dan Winnansson (Spithamn), Norrö Ringväg 26,
184 42 ÅKERSBERGA, tfn 070-660 78 12,
e-post danwinnansson@hotmail.com

Föreningens ändamål

(citat ur stadgarna paragraf 2)

"Rickul/Nuckö Hembygdsförening är en kultur-förening för dem som har sina rötter i Rickul/Nucköområdet i Estland, eller av andra orsaker känner ett intresse för området och dess historia. Föreningen skall

- värna om och levandegöra det estlands-svenska kulturarvet från Estland och Sverige, både i bevarandet av historien, i nuet och i framtiden;
- vara kontaktorgan för Rickul/Nucköborna i Sverige, samt informationsorgan i Sverige och Estland;
- överföra till våra yngre de traditioner vi själva mottagit och bevarat, samt idka annan härmed förenlig verksamhet;
- bevara och förvalta föreningens fasta egendom."

Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Nyheter från Estland	4
Mingel och föredrag	5-9
Ny romanserie om livet i Rickul	9
Hemvändarveckan i text och bild	10-12
Talko på Mickogården	13
Estlandssvenskarnas femte sång- och dansfest	14-15
Odenholmsföredrag	16-20
Annonser	20

Ordföranden har ordet

Carl-Axel Adelman

Bästa medlemmar!

Nu har ännu en härlig sommar i Estland förflutit. En annorlunda sommar för mig. Som ny ordförande i föreningen innebär det en hel del åtaganden som på förhand kändes spännande men också lite pirrigt.

Mitt första uppdrag var premieutdelning vid grundskolans och gymnasiet avslutning i Birkas den 20 och 22 juni. Vi premierar två grundskoleelever, en för "stora individuella framsteg i skolarbetet" och en för "bästa kamrat" med 100 euro vardera. Två gymnasieelever premieras med 200 euro vardera, en också för "stora individuella framsteg i skolarbetet" och den andra för att ha "skaffat sig goda svenska språkkunskaper". Mina språkkunskaper i estniska är inget man kan premieras för, så jag får förlita mig på hjälp av tolk. Vid grundskolans avslutning stod Ingegerd Lindström tryggt vid min sida. Två dagar senare vid gymnasiet avslutning hade Ingegerd förhinder så svensk-läraren vid gymnasiet fick rycka in och tolka. En glädjande nyhet är att under läsåret 2023/2024 har en kurs i svenska startats från 6:e klass. Vi får hoppas att den får fortsätta kommande läsår.

Ett gäng svenskar firade midsommaren på Mickogården med lunch, midsommarstång och engagerande femkamp.

Lördagen den 6 juli var det Estlandssvenskarnas sång och dansfestival i Hapsal. En trevlig tillställning men inget som föreningen var engagerad i. Vi kunde bara vara där och njuta. Se artikel på sidorna 14-15.

Hemvändarveckan startade i Rosleps kapell den 7 juli och avslutades den 12 juli med grillkväll på Mickogården. Hemvändarveckans alla aktiviteter redovisas på annan plats i tidningen. Se sidorna 10-12.

Mickogården

Vid den avslutande grillkvällen inbjöd vi till talko på Mickogården den 17 juli. Inbjudan resulterade i att 16 personer samlades på Mickogården för att fälla träd, släpa grenar och ris till en hög bakom stallet som kan brännas i vinter. Som tack för insatsen bjöds deltagarna på korv med bröd.

Som noterats kretsar mycket kring Mickogården, gården är viktig som samlingspunkt för oss i föreningen, men det innebär också en hel del arbete med skötsel och underhåll. Det mesta av det arbetet utförs av mickogårdskommittén under några intensiva sommarveckor.

Vad händer i Sverige under hösten?

Minnesåret 2024, 80 år sedan flykten från Baltikum! Baltikumdagarna lördagen den 28 och söndag den 29 september på Sjöhistoriska museet är ett gemensamt arrangemang av SOV, övriga baltiska organisationer och Sjöhistoriska museet som marknadsförs av museet. Gratis entré till museet dessa dagar. SOV:s aktiviteter kommer att genomföras på söndagen och omfattar föreläsningar och körframträdande.

I skrivandets stund är inte programmet helt fastställt, men det är tänkt att det skall vara fyra föredrag. Två är helt klara. "Första tiden i Sverige"; Christer Svedberg om Dovers-torp och Maria Buskas om Gam-malsvenskby. Aibokören framträder två gånger under dagen, förmiddag och eftermiddag. I utställningen finns Aibotapeten och Kulturbrodöserna visar och berättar om tapeten hela dagen. RNHF ingår i SOV:s program och vi kommer att bidra med ett bokbord för försäljning av våra böcker.

Musikgruppen Tidens Brus från Åland som framträdde under hemvändarveckan i Estland har föreslagit en allsångskväll i Stockholm under hösten. Anneli Fichtelius släpper sin 4:e bok under hösten och kan tänka sig att i samband med det framträda och prata om sina böcker. Vi får se om våra arbetsgrupper kan göra något av dessa erbjudanden.

Jag har som ambition att vi skall skapa trevliga och intressanta sammankomster i Sverige också, alla medlemmar har kanske inte möjligheten att resa till Estland.

Trevlig höst!

Markägare i Estland!

Det är nu 20 år vårt kontor Jus Suecanum har hjälpt sammanlagt mer än ett tusen ett hundra estlandssvenska markägare med ärenden som till exempel överlåtelse, arvsärende, bygge, försäljning eller köp av fastigheter.

Under alla dessa år har vi även främjat estlandssvensk kultur och historia och kommer att göra det även i framtiden.

När vi firar vårt lilla jubileum vill vi tacka alla som anlitat oss och ser till att vi även i framtid finns här att hjälpa er!

Katrin Schönberg

katrin@jussuecanum.ee

Postadress: Jus Suecanum OÜ,
Nurme 2, 90507 Haapsalu Estonia

Nyheter från Estland

Toomas Kabin

Regeringsombildning i ljuset av svag ekonomi

Smärre ombildningar har gjorts i Estlands trepartiregering efter det att tidigare premiärminister Kaja Kallas utsetts till EU:s nya utrikeskommissionär. Ny statsminister är Kristen Michal från Reformpartiet. En av den nya regeringen första uppgifter var att ta itu med den svaga ekonomin. Samtliga ministerier utom försvars drabbas av nedskärningar. Nya skatter och momsökning från 22 till 24 % har aviserats. En BNP-nedgång på 1,7 % noterades under andra kvartalet men en viss stabilisering förväntas under hösten och en svag återhämtning 2025. Estlands konkurrenskraft har märkbart försämrats i jämförelse med andra EU-länders. Man ligger på plats 33, en nedgång från 26:e plats året innan. Enligt analytiker beror detta bland annat på Estlands höga energipriser och räntor.

Skärpt gränskontroll

Gränsövergången Narva-Ivangorod är sedan i våras tillsvidare stängd för fordonstrafik. Man kan passera gränsen som fotgängare, vilket sker dagligen av minst ett hundratal utländska transitresenärer mellan Västeuropa och Ryssland. Väntetiderna är långa och har i augusti blivit ännu längre, eftersom den estniska tullen undersöker i stort sett samtliga resenärers bagage på grund av omfattande smuggling av sanktionerade varor.

Fordonstrafiken dirigeras till gränsövergångarna Luhamaa och Koidula i sydöstra Estland.

Myndigheterna i Estland avråder estniska medborgare att resa till Ryssland på grund av risk för att bli värvade av ryska säkerhetstjänsten SFB.

EKRE-partiet i kris

Det höger-ultranationalistiska EKRE-partiet har spruckit. Inför partiets kongress i juni uteslöts

några av de tyngsta namnen, vilket ledde till att ytterligare flera tungviktare beslutade sig för att lämna på grund av missnöje. Ett av skälen var en ökad maktkoncentration till familjen Helme, Martin som partiledare samt pappa Mart med maka Moonika. Partiet har fört en isolationistisk och EU-kritisk politik. De före detta tungviktarna har lovar grunda ett nytt parti ERK, Estniska Nationalister och Konservativa. Även EKRE:s ungdomsförbund beslutade sig för att ta avstånd från moderpartiet. EKRE hade fram till sammanbrottet 17 av 101 riksdagsplatser. Som mest har man i opinionsundersökningar fått stöd av upp till 25 % av befolkningen, huvudsakligen lågavlönade och lågutbildade landsortsbor. Nu hamnar man på cirka 12 %.

Flykten uppmärksammas

Den stora flykten från Estland i augusti-september 1944, det vill säga för 80 år sedan, uppmärksammades av Estlands Minnesinstitut genom ett seminarium i Haapsalu i augusti. Uppskattningsvis 70–80 000 personer, motsvarande 7 % av landets befolkning, flydde till Sverige och Tyskland, varav de flesta trodde att man efter krigsslutet skulle kunna återvända hem. Till dessa skall läggas de estlandssvenskar och balttyskar som tidigare evakuerats. Forskning pågår fortfarande i syfte att söka efter saknade samt att forska kring hur det gick i flyktingarnas nya hemländer runtom i världen.

Undervisning på estniska

Samtliga ryskspråkiga skolor måste gå över till estniska vid terminsstart den 1 september. Det gäller klasserna ett och fyra. Nästa år fortsätter man även med klasserna två och fem. I övriga klasser sker en successiv övergång.

Rysktalande lärare har under året getts tillfälle att förbättra sina språkkunskaper i estniska. Likväl

råder en stor brist på estnisktalande lärare, speciellt i nordöstra Estland, trots att en ny generation unga vuxit upp sedan den återupprättade självständigheten 1991. Undersökningar visar att estniska och ryska barn och ungdomar fortfarande lever i skilda världar. Det stora flertalet rysktalande föräldrar vill att barnen skall lära sig estniska medan det från lärar- och politikerhåll finns ett uttalat motstånd.

Estlands utbildningsminister Kristiina Kallas har begärt skärpta språkregler inom förvaltning och näringsliv samt att kontroll av efterlevnaden måste bli bättre. Omkring 80 000 personer på den estniska arbetsmarknaden behärskar inte estniska, av dessa innehar 20 000 befattningar där språkkrav är ett måste.

Omfattande pressfrihet

Estlands hamnar på sjätte plats bland 180 länder i fråga om pressfrihet enligt World Press Freedom Index. Norge intar plats ett och följs av Danmark, Sverige, Nederländerna och Finland. Estland får kritik för själv censur bland annat hos myndigheter under skenet av personlig integritet och dataskydd. Estland har de senaste åren pendlat från plats 15 år 2021, till plats 4 år 2022 och plats 8 år 2023.

Försvarsföretag till Estland

Den tyska försvarsfirman Helsing investerar 70 miljoner euro i Estland, Lettland och Litauen för tillverkning av komponenter, främst inom AI. Företaget är verksamt inom mjukvaruutveckling, -lösningar och -applikationer inom luft-, mark- och sjöförsvar. Estland avsätter 3 % av sin BNP till Försvarsmakten.

Mingel och intressanta föredrag med estlandsanknytning

Lennart Ekman

Lördagen den 11 maj samlades ett 80-tal medlemmar i Rickul/Nuckö hembygdsförening, i Eesti Majas restaurang på Wallingatan i Stockholm. Det var Framtidskommittén med Anders Peedu och Jan Stussare i ledningen som anordnat ett mingel med estniskinspirerad mat och dryck, kombinerat med framförandet av två intressanta föredrag, båda med estniskt tema, men med olika utgångspunkter och perspektiv.

Den ene föredragshållaren var diplomaten Margus Laidre, Estlands tidigare Sverigeambassadör, som även varit ambassadör i Tyskland, Storbritannien och Finland, men också i Moskva, varifrån han emellertid utvisades i samband med att Rysslands storskaliga krig mot Ukraina inleddes. Laidre gjorde i sitt föredrag en karaktäristik av Ryssland som nation såväl historiskt som i nutid och, kopplat till detta, Estlands, Sveriges och den övriga västvärldens relationer till Ryssland över tid.

Den andre föredragshållaren var Mikael Paasikivi, entreprenör och deckarförfattare med finsk far och estnisk mor. Mikael är bror till överstelöjtnanten Joakim Paasikivi, som ofta kommenterat Ryssland/Ukrainakriget i svenska media. De två brödernas farfars far Juho Kusti Paasikivi var Finlands president under åren 1946–56. Han fick tillträda sitt ämbete under en för landet känslig och svår politisk period i skuggan av det sovjetiska väldet. Mikael's föredrag handlade om hans egen på många sätt fascinerande släkthistoria på såväl mors- som farssidan med början några generationer bakåt i tiden, men med tyngdpunkt på vissa tragiska och fortfarande delvis okända händelser inom moderns släkt. Mikael har i efterhand vänligen svarat på några detaljfrågor som redaktionen ställt

Margus Laidre i Eesti Maja den 11 maj 2024.

samt tillhandahållit ett antal fotografier.

Laidres föredrag

Margus Laidre visade sig tala mycket god svenska, vilket i kombination med hans historiska kunskaper och en klurig humor gjorde föredraget mycket nöjsamt att lyssna till. Han inledde med att berätta att han utvisades från sin ambassadörspost i Moskva år 2023 efter fyra och ett halvt år på posten. Därmed är han den förste estniska ambassadören som drabbats av detta öde, något som Laidre uttryckte viss förtjusning över som ett sorts rekord betraktat! Han gav också inledningsvis en liten ögonblicksbild från Moskva under sin tjänstgöring där, nämligen när Covidpandemin började. De flerfiliga motorvägarna in mot mångmiljonstaden Moskva, där det normalt är en synnerligen intensiv trafik, var plötsligt helt tomma på bilar, en indikation på att Ryssland är ett kommandosamhälle av annat slag än västliga länder, även om många drastiska åtgärder kom att vidtas även här i väst.

Därefter konstaterade Laidre vilken stor förändring som Sveriges och Finlands nyblivna medlemskap

Mikael Paasikivi i Eesti Maja den 11 maj 2024.

i NATO innebär för de politiska och militära förhållandena i Östersjöregionen. Laidre ville i sammanhanget understryka att han, trots betydande erfarenhet som diplomat, ändå inte innehar någon kristallkula vad gäller Rysslands och de övriga Östersjöländernas framtida utveckling och relationer. Han var även noga med att framhålla att de tankar han ville förmedla i sitt föredrag primärt var hans egna och inte nödvändigtvis det estniska utrikesdepartementets åsikter.

Belöning eller bestraffning

När Margus Laidre under sin ambassadörstid i Helsingfors blev tillfrågad om han i stället ville bli ambassadör i Moskva visste han inte om han skulle tolka det som en belöning eller bestraffning. Det krävdes viss övertalning från kollegor för att han skulle acceptera posten. Under sin tjänstgöringstid i Moskva fick Laidre dock många viktiga erfarenheter som han har haft nytta av, varför han beklagade att utvecklingen blev som den blev, och att han tvingades avsluta sin tjänstgöring som ambassadör i Ryssland i förtid. Han menade att det är svårt att tillgodogöra sig information på

Fortsättning nästa uppslag

samma sätt på avstånd som när man är på plats i ett land.

För Margus Laidres del kom en vändpunkt i hans liv kl. 07.36 på morgonen den 24 februari 2022, då hans son väckte honom med en telefonsignal och meddelade sin far två nyheter, en god och en dålig. Den goda nyheten var att han blivit farfar för andra gången, medan den dåliga nyheten var att Ryssland startat ett anfallskrig mot Ukraina. Detta var början till den utveckling som ledde till att Ryssland och de baltiska staterna efter en tid ömsesidigt utvisade sina ambassadörer från varandras länder.

Tillbakablick

Laidre övergick sedan till att ge en karaktäristik av Ryssland som nation, inledningsvis med en 500-årig tillbakablick. Ryssland kan historiskt beskrivas som att ha genomgått fem historiska epoker:

- 1) Kievryssland,
- 2) Mongolryssland,
- 3) Tsarryssland,
- 4) Bolsjevikryssland,
- 5) Putinryssland.

Ska man förstå Ryssland på djupet bör man ha denna månghundraåriga historiska utvecklingskurva klar för sig. Ryssland av i dag, d.v.s. Putinryssland, kan enligt Laidre indelas i fyra geografiska och kulturella enheter med skilda förutsättningar och ganska olikartade levnadsförhållanden:

- 1) storstäderna där ca 18 procent av den 142 miljoner stora befolkningen bor,
- 2) monostäderna, d.v.s. ofta halvstora städer som är nästan helt beroende av en enda stor industri som arbetsgivare,
- 3) det agrara Ryssland,
- 4) minoritetsgruppernas Ryssland i landets perifera delar.

Margus Laidre vill karaktärisera Ryssland av i dag som sista akten av sovjeteran. Överlappande med den pågår också den första akten av Putinryssland, d.v.s. en ny epok och

en ny nation. Vi i väst kan förvånas över att så mycket av sovjetanda ännu finns kvar i Putinryssland, men Laidre påminde om att det i Sverige tog åtminstone 100 år räknat från freden i Nystad 1721 efter landets förlust mot Ryssland i "Det stora nordiska kriget" att komma över stormaktsambitionerna och inse att Sverige inte är större, bättre eller mäktigare än övriga nationer i norra Europa, och att på djupet förstå att det finns många fördelar med detta sakernas tillstånd. På samma sätt har det för Storbritannien tagit ca 80 år att långsamt resignera och inse att landet inte längre är en stormakt av globalt format (likväl har man ännu nostalgiskt kvar adjektivet "Great" i sin nationsbenämning). Man bör således vara medveten om att Putinryssland har haft endast drygt 30 år på sig för att åstadkomma ett mentalt paradigmskifte liknande de två exemplen ovan. Om ett sådant skifte någonsin kommer att ske fullt ut i Ryssland kan vi emellertid inte veta i dag.

Föredraget fokuserade sedan på vanligen förekommande stämningar och åsikter i dagens Putinryssland, exempelvis den brett omfattade åsikten att västländerna inte är tillräckligt tacksamma över Rysslands insatser under andra världskriget i besegrandet av Nazityskland. I stället, anser man, uppvisar väst en aggressiv hållning mot Ryssland, varför kriget mot Ukraina, som Ryssland förberedde sig för under 15 år, ytterst anses vara ett existentiellt krig mot väst. Av denna anledning uppbär Putin ett så högt stöd som 85 % av Rysslands befolkning.

Ingen lösning på kort sikt

Laidre ansåg att "den ryska frågan", alltså den om relationerna mellan Ryssland och väst, knappast kan få en permanent lösning på kort sikt, om än någonsin. Han menade att man skulle kunna likna Ryssland vid "en kronisk sjukdom" som

drabbat en stor del av Rysslands omvärld. Har man en sådan sjukdom vet man att man inte kan bli frisk, men med rätt mediciner och annan adekvat behandling kan man i många fall ändå leva ett långt och bra liv. Laidres metafor avseende "den ryska frågan" är tänkvärd! Han citerade också i detta sammanhang Henry Kissinger som beskrev den ryska nationen som en mäktig havsvåg som återkommande rullar in och drar sig tillbaka med allt vad det kan innebära. Han gav även ett annat citat, från den unge Gustav II Adolf år 1615 om Ryssland som en mäktig men svekfull nation.

Föredragshållaren gjorde i sammanhanget en referens till den berömda ryske författaren Michail Sjisjkin (född 1961 i Moskva, sedan 1995 boende i Zürich) och hans verk från 2021 "Krig eller fred: Ryssland och väst – ett närmande". Detta är en bok "som utforskar Rysslands historia och framtid genom kulturell förnyelse och ansvarsfull bearbetning av historisk skuld" som en recensent uttrycker sig. Visst låter det läsvärt?

Vad skulle krävas?

Vid den senare delen av föredraget ställde Margus Laidre frågan varför den ryska befolkningen inte reser sig mot den nuvarande regimens krigföring och det hårdföra, mer eller mindre diktatoriska styret. Det finns ju ändå viss opposition och en del motstånd. Vad skulle krävas för att det skulle gå så långt som till en resning? Enligt Laidre fordras i så fall antingen allvarlig militär motgång i kriget mot Ukraina och/eller en ekonomisk kollaps. Den nuvarande situationen för Rysslands befolkning ville Laidre likna vid läget för besättningen i en U-båt i undervattensläge. Ukrainakriget går hyfsat bra för Ryssland och ekonomin är acceptabel för de flesta medborgare. Är det då möjligt, eller vill man ens, kollektivt försöka ta sig ur "U-båten" i detta "undervattens-

läge”? Detta ter sig tämligen osannolikt.

Avslutningsvis konstaterade Laidre att 1990-talet, d.v.s. åren efter Sovjetunionens kollaps, av många skäl var påfrestande för det ryska folket. Därefter har det blivit bättre, men även om Putinregimen har ett starkt stöd har ändå 4–5 miljoner ryssar lämnat landet. Många har dock svårt att finna sig tillrätta utomlands. Den ryska krigsmakten har relativt stora svårigheter att rekrytera soldater (många ungdomar, speciellt i storstäderna, har enligt Laidre blivit ”mjukisar”), varför man använder sig av moroten att betala höga löner till rekryterna. Medan en vanlig arbetarlön kan ligga på ca 2 500 kr/månad betalas soldater med ca 30 000 kr.

Margus Laidre avslutade sitt föredrag med ett obehagligt konstaterande. Det har i dagens Ryssland blivit vanligt att man bedriver ”brainwashing” av skolbarn. Dessa kan t.ex. få lära sig i skolan att syftet med deras liv är att dö för fosterlandet.

Paasikivis föredrag

Även Mikael Paasikivi visade sig vara en fängslande föredragshållare där humorn hela tiden lyste igenom, trots att han i sitt anförande med titeln ”Min mor – ett livsöde” skildrade sin egen släkthistoria, som titeln anger främst på mödernesisidan, med livserfarenheter som inrymmer såväl dramatik som tragik. Mikael Paasikivis släktförhållanden är på många sätt intressanta, inte minst för oss med estlandssvensk härstamning, eftersom hans släkt förgrenar sig till såväl Finland som Estland, medan Mikael själv i dag lever som svensk i Sverige, trots att han föddes med finskt medborgarskap.

Paasikivi inledde med att förklara sin relation till havet, som han främst associerar med två funktioner som havet haft i hans egen släkts liv: handel och flykt. Därefter

Ellen Truu, Mikael Paasikivis mor.

visade han som illustration till föredragets titel ett vackert svart-vitt fotografi på sin estniska mor Ellen Truu som föddes 1931 och gick bort 2014.

Mikael gjorde så en verklig djupdykning inte bara i sin egen släkthistoria utan även i alla andra nuvarande européers ursprungshistorik. Han visade nämligen en karta med ett antal linjer som längs olika krokvägar gick från Afrika till Europa. Européerna anses ju härstamma från Afrika, och linjerna på kartan illustrerade en rad olika afrikanska folkgruppers migration norrut för flera tusen år sedan. Genom DNA-analys har Paasikivi fått veta att han tillhör haplogrupp K (”haplogrupp” är ett begrepp inom populationsgenetiken, red./anm.). Arkeologiska människofynd från haplogrupp K, som alltså anlände till Europa för flera tusen år sedan, har hittats på Gotland, och därifrån är det inte speciellt långt till Estland, vilket skulle kunna förklara Mikael Paasikivis tillhörighet till denna haplogrupp på mödernesisidan.

Paasikivi övergick sedan till att berätta om det intressanta Sangaste slott beläget mellan Tartu och Valga, i dag ett populärt turistmål. Sangaste möis ägdes ursprungligen av den balttyska adelssläkten von Berg, och Mikael redogjorde för den på sin tid mycket kände Frie-

drich Wilhelm Rembert von Berg (1794–1874) och hans omfattande samhälleliga verksamhet. Von Berg var adelsman i det kejserliga Ryssland, statsman, diplomat och general. Han var tillika greve i det österrikiska väldet liksom i storfurstendömet Finland, och han befordrades även till generalfältmarskalk i Ryssland. Von Berg tjänstgjorde också som generalguvernör i Finland från 1854 till 1861, och han var dessutom den siste vicekungen i konungariket Polen från 1863 till 1874. Svårt att övertrumfa en sådan karriär!

Sangaste-råg

Efter att Friedrich Wilhelm Rembert von Bergs bror Gustav Gottard Karl von Berg avlidit år 1861 adopterade Friedrich Wilhelm fyra av broderns barn och tog dem i sin vård. En av dessa var Friedrich Georg Magnus Graf von Berg (1845–1938) som utbildade sig till agronom och sedermera blev en framstående växtförädlare. Han lyckades bl.a. framodla den så kallade Sangaste-rågen som blev en stor succé i Estland och även i andra länder. Denna rågsort lär enligt vissa uppgifter vara den äldsta som i dag odlas.

Vid tiden för Friedrich Georgs fars bortgång bodde familjen von Berg på en herrgård några hundra meter från det nuvarande Sangaste slott. Georg Magnus bar på en romantisk vision om att man vid Sangaste borde bygga ett slott med arkitektur och park inspirerade av engelska och skotska slott såsom Windsor Castle och Balmoral Castle. Han lät därför arkitekten Otto Pius Hippius göra ritningar för det pampiga slott som kom att byggas 1879–1881 och som i dag är en turistattraktion med hotell- och restaurangverksamhet med möjlighet att bl.a. bli serverad ”vin” tillverkat av äkta Sangaste-råg.

Mikael Paasikivi och hans släkt på mödernesisidan har en koppling

till Sangaste och släkten von Berg på så sätt att Paasikivis mormors mor Liisa Odrak, som var tjänsteflicka vid Sangaste möis, födde dottern Miralda, Paasikivis mormor, utom äktenskapet. Fadern lär ha varit ingen mindre än slottsägaren Georg Magnus själv. Händelser av detta slag var inte alltför ovanliga på herresäten vid denna tid, men de var ju alltid förknippade med viss skam. Liisa kom att giftas bort med en skogvaktare vid namn Alexander Ehrenbusch som adopterade Miralda, och det sägs att greven bidrog ekonomiskt till sin oäkta dotters uppfostran. Familjen lär ha bott i skogvaktarens hus vid Sangaste. När Miralda nått vuxen ålder gifte hon sig med Juhan Truu, vilken utbildade sig till präst i den estniska evangelisk-lutherska kyrkan. Miralda och Juhan fick tre barn, två flickor och en gosse. Mellanbarnet, som föddes år 1931, var Ellen, Mikael Paasikivis mor.

Svåra förhållanden

Under den första sovjetiska ockupationen 1940–41 tvingades familjen Truu att under bryska former lämna Sangaste. Familjen hamnade i Mihkli sydost om Hapsal, där Juhan fick en tjänst som kyrkoherde. Men förhållandena under ockupations- och krigsåren var mycket svåra, och allt fler försökte under åren 1943–45 att ta sig från de baltiska staterna. År 1944 lyckades Juhan Truu samt Ellen, som då var 12 år, och hennes två syskon att fly till Sverige i en liten, överlastad båt som de via Juhans tjänst inom kyrkan fick möjlighet att medfölja. Flykten kvarlämnade ett trauma hos Ellen som hon hade svårt att någonsin komma över. Endast sex flyktresor, men med upp till 50 passage-rare per resa (sic!), utfördes med denna båt, i september 1944, innan det blev för farligt. Båten, som ursprungligen var avsedd att evakuerast Estlands regering, vilket aldrig blev av, finns faktiskt kvar än i dag,

T.v. Mikael Paasikivis morfar Juhan Truu, mormor Miralda Truu, mormors mor Liisa Ehrenbusch samt moster Sylvia Truu. Barnen Ellen och Michkel är ännu inte födda. T.h. flyktbåten med vilken Juhan Truu och barnen tog sig till Sverige.

och dessutom i ett fantastiskt skick! Något som kvarstår som ett mysterium för Mikael Paasikivi är att mormor Miralda och mormors mor Liisa blev kvar i Estland. Skälen till att familjen splittrades är höljda i dunkel för den del av släkten som lyckades fly till Sverige. År 1955 reste Ellen till Estland för att träffa sin mor i ett försök att av henne få en förklaring till varför familjen splittrades vid Juhans och barnens flykt. Av någon anledning fick hon dock inte något svar, och detta kvarstår som en gåta och ett familjetrauma för Paasikivis släkt.

Vad släkten däremot känner till är att Mikael Paasikivis mormor och mormors mor blev deporterade till Sibirien för tvångsarbete. Mormor Miralda hävdade för myndigheterna att hon var frisör, ett yrke som ryssarna hade nytta av, varför Miraldas förhållanden kanske blev något lindrigare under deportationen än de annars hade blivit. Miralda och Liisa släpptes efter Stalins död, då det skedde vissa lättnader i levnadsförhållandena i Sovjetunionen, och de fick tillåtelse att återvända till Estland. Både Miralda och Liisa tros ha avlidit på 1970- eller 80-talet (man vet inte säkert när), d.v.s. före Estlands frigörelse, och någon återförening med släkten i Sverige blev det tragiskt nog inte. Det är också ovisst var Miralda och Liisa är begravda, möjligen i Mihkli.

För den del av släkten som lyckades fly hade även livet i Sverige sina svårigheter, speciellt under den första tiden. Exempelvis lyckades inte Juhan Truu få någon tjänst inom kyrkan, och inte heller något annat akademiskt arbete, utan fick livnära sig som plåtslagare. Paasikivi illustrerade detta med ett fotografi föreställande plåtslageriarbete på taket till ett flervåningshus och fällde kommentaren: ”Det var ju visserligen högt upp och närmare Gud och så, men det var knappast något som morfar var tränad för”.

Sydafrika

Efter en tid i Sverige, förmodligen under viss vantrivsel och med rädsla för att vistas så nära Sovjetunionen som Sverige låg, lyckades morfadern och sonen Mihkel, senare kallad Mike, tillsammans med några bekanta köpa en trälare med vilket man gjorde den långa resan till Sydafrika, där man tänkte bosätta sig och skapa sig en ny tillvaro. De sydafrikanska myndigheterna utfärdade dock omedelbart ett utvisningsbeslut mot Juhan och Mike! Emellertid tog saken ganska snart en ny vändning. Det fanns en präst i en församling i den lilla orten Komaggas som ansågs så otrevlig och var så illa omtyckt att myndigheterna ändrade sig och bytte den osympatiske prästen mot Juhan Truu, som blev kvar i Sydafrika där han avled 1963.

Sonen Mike kom att göra en imponerande karriär som professor i internationell ekonomi. Han var förutom i Sydafrika verksam i flera andra länder, och fick även möjlighet att med sin ekonomiska expertis hjälpa till att forma Estlands ekonomiska politik efter frigörelsen. Mike Truu var dessutom utomordentligt språkbegåvad och behärskade sju språk! Denne morbror till Mikael Paasikivi avled 2007.

Paasikivi avrundade föredraget med att kortfattat kommentera sin släkt på farssidan. Att farfars far var Finlands president 1946–1956 har redan nämnts. Farfadern, överstelöjtnant Juhani Wilhelm Paasikivi, stupade i det finska fortsättningskriget i december 1942. Mikael Paasikivis far, Juhani Paasikivi, drabbades i ungdomen av tuberkulos (TBC), en sjukdom som på den tiden, innan det fanns adekvata antibiotikapreparat, var svårbehandlad, och prognosen för Juhani var dålig. Behandlingen skedde på ett sanatorium där Juhani träffade Mikaelns blivande mor, Ellen Truu, som då arbetade där. Efter att ha vårdats en längre tid tillfrisknade emellertid

Juhani, och han kunde därefter utbildas till läkare. Juhani fullbordade sin karriär som chefsläkare på IBM. Juhani Paasikivi gick bort år 2004.

Mikael Paasikivis slutkommentar var att han mycket gärna skulle vilja veta mer om släkten på moderns sida, eftersom det fortfarande finns många kvarstående frågetecken beträffande vad som hände under

krigsåren och tiden därefter. Mikael Paasikivi lämnade därför sin mejladress till redaktionen, *mikael.paasikivi@hotmail.com*. Han vill gärna att den som möjligen kan veta något om hans mors släkt tar kontakt med honom.

Föredragets avslutningsbild var ett vackert foto på familjen Paasikivis familjegrav i Helsingfors.

Familjen Paasikivis familjegrav i Helsingfors.

Ny romanserie om livet i Rickul

Lennart Ekman

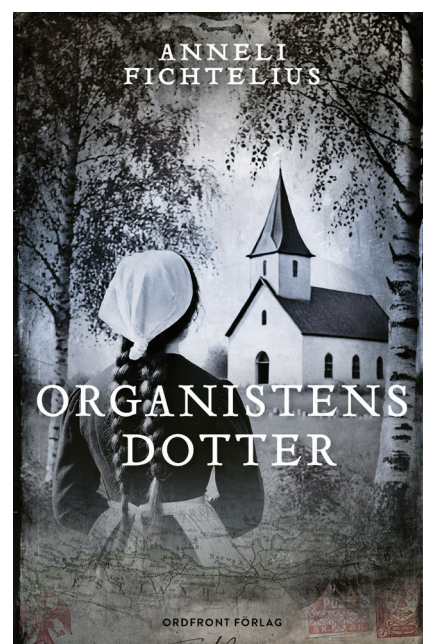
Bland hembygdsföreningens medlemmar finns den skönlitterära författaren Anneli Fichtelius, med rötter i Höbring och Gambyn. I november släpper hon romanen *Organistens dotter* på Ordfront förlag, den första delen i en historisk romantrilogi som utspelar sig i Rickul-/Nucköbygden under åren 1886–1944.

Denna romanserie är av stort intresse för såväl oss i hembygdsföreningen som för en vidare läsekrets. Huvudperson är Tio Pelmas från Joansgården i Höbring som också är Annelis morfars mor.

Organistens dotter går snart i tryck och kommer finnas att köpa

både i fysisk bokhandeln, på nätet och via hembygdsföreningen.

Annelis ambition är att berättelsen ska vara så autentisk som möjligt även om den till stora delar är fiktiv. Det främsta målet med trilogin är att på ett spännande och intressant sätt sprida estlandssvenskarnas berättelse till en bredare publik. Anneli har tidigare gett ut romanerna *Försoning*, *Priset* och *Att fejka* en bestseller.

Hemvänderveckan 2024

Ingegerd Lindström

Årets Hemvändervecka startade på söndagen den 7:e juli. Anledningen till att vi inte startade som vi brukar, på lördagen, var att då hölls estlandssvenskarnas femte sång- och dansfest inne i Hapsal. Om detta kan du läsa på sidorna 14-15.

Rosleps kapell

Söndagen kom med regn och oro för att det skulle förstöra dagen. Men, som alltid har vi tur med vädret, lagom till gudstjänsten i Rosleps kapell sken det upp och solen tittade fram. Vi kunde pusta ut ännu en gång. Församlingens präst, Kristo Hüdsi, höll i gudstjänsten och kören Canzone bidrog med underbar sång. Kören, som bestod av 42 flickor/kvinnor, sjöng så vackert att håret reste sig på armarna. Vilka röster! En underbar start på Hemvänderveckan. Jag påminde lite om flykten 1944, då det i år är 80 år sedan den stora flykten från Estland skedde. Jag påminde också om att det i år var 90 år sedan vår bygdeskald, Mats Ekman, dog. Hans diktande ger oss alla som inte var med på den tiden en bild av livet i svenskbygden som är ovärderlig för kommande generationer. Efter gudstjänsten bjöd föreningen som vanligt på kyrkkaffe.

Gemensam middag

På kvällen var det dags för den tra-

Kören Canzone sjöng i Rosleps kapell under den traditionella gudstjänsten.

Foto: Maie Arro

ditionella gemensamma middagen. I år hade vi beslutat att den inte skulle ske på Roosta utan att vi istället skulle utnyttja Mickogården. Vi hittade en lokal cateringfirma, Noarootsi lokaal i Birkas, och de levererade en alldeles utomordentlig buffé. Det visade sig att det var ett lyckokast då alla besökare, cirka 60 stycken, ansåg att det var en av de bättre middagarna vi haft tillsammans. God mat och en samvaro som blev mer familjär än tidigare. Sedan bidrog musikgruppen Tidens brus från Åland till att stämningen höjdes åtskilligt! De var ett mycket uppskattat inslag på kvällen då de

framförde gamla visor med stor glädje. Stort, stort tack till dem! Gruppen består av Catherine Frisk Grönberg (med rötter från Klottorp) och hennes man Kjell samt Marianne Häggblom och Kim Hansson.

Strandfest

Så var det dags för vår strandfest. Även då såg himlen lite dyster ut på morgonen. Risken för regn verkade vara överhängande. Men som alltid, vi har tur med vädret, och det blev soligt lagom tills festen började. Under alla år som strandfesten skett, 24 år, så är det bara en enda gång den fått ställas in på grund av regn. Det är ganska fantastiskt! Strandfesten

Ett gäng Roslepsbor trivdes på Mickogården vid den gemensamma middagen.

Foto: Ingegerd Lindström

Den gemensamma middagen samlade 60 personer på Mickogården.

Foto: Ingegerd Lindström

Strandfesten lockade i år ca 85 personer.

Foto: Ingegerd Lindström

startade år 2000 på ett initiativ av systrarna Granberg, Birgit, Linnea, Maja och Karin. Så strandfesten är egentligen deras fest.

Trots att solen sken blåste det ganska kallt, men det hindrade inte alla leksugna att delta i de lekar och tävlingar som Ida och Fredrik Losman hade hittat på. Alla deltagare gick in för det med liv och lust. I år var det gruppen "Too good to be true" som vann, men om de fick något pris förtäljer inte historien! Åran var nog!

Strandfesten samlade 85 personer i år. Den allra minsta deltagaren var bara sex veckor gammal, sedan

steg åldrarna från mindre barn till ungdomar till medelålders och äldre. Fantastiskt att alla generationer kan samlas till en gemensam träff varje år! Det bådar gott för framtiden. Man grillade, åt medhavd matsäck och minglade. Några av den yngre generationen vågade sig ner i vattnet för ett dopp. Som alltid en lyckad stund på stranden tillsammans. Ett stort tack till Ida och Fredrik!

Utflykt till Odensholm

Text: Lena Melin

För oss som håller till i Rickul är ön ständigt närvarande, mytisk och svåråtkomlig. En taggig svart

silhuett vid horisonten där solen lägger sig att vila på sommarkvällarna.

Förväntansfulla samlas vi i Derhamn varifrån "öskötare" Rita Koppel ska köra oss de fem sjömil till Storhamne på södra Odensholm. Båten Sleipnir tar tio man och det blir tre turer. Vädret strålar. Göran Hoppe, professor emeritus i kulturgeografi vid Uppsala universitet, är vår guide. Han delar ut kartor och berättar om historia och geografi. Bland annat att Odensholm hela tiden byggs på söderut. Stenar sköljs upp och gör om vikar till laguner. Således var Inahamne, insjön norr om Storhamne, tidigare öns hamn.

– När folk kom till ön var det troligen i Kappolkärre man hade hamn, säger Göran Hoppe.

En grupp "Holmboa", med ursprung på ön, har tagit egen båt till ön och slår följe på vandringen. Vi pratar historia (och inser, som så ofta med estlandssvenskar, att vi är släkt) och nutid; estniska försvaret planerar nya byggnationer och Odensholms byalag har fått yttra sig.

När vi går mot kapellet ser vi många får. I Bien (gamla byn) ser vi på Erkas lada och Marks ria. Därpå styr vi mot norra klintkusten med sina sovjetiska ruiner.

En speciell transport runt ön ordnades av guiden Rita Koppel. Foto: Lena Melin

Avfärd till Odensholm med båten Sleipnir.

Foto: Ingegerd Lindström

Vy på norra ön Odensholms vackra natur

Foto: Lena Melin

Fortsättning på nästa uppslag

Hemvännerveckan . . .

Nuvarande fyr är från 1950-talet. Vi äter lunchmatsäck och ser på rostiga kanonkolor. Inuti fyren leder en spiraltrappa med 145 steg upp till en tung järndörr. Vi kliver ut på den smala plattformen tryckta mot väggen, håller i hatten och beundrar utsikten.

Vinden ökar. Under väntan på sista båtturen funderar vi på om vi måste övernatta. Men inte. Det blir en kittlande berg- och dalbana där vi ömsom flyger fram och ömsom dundrar ner i vågorna. Sleipnir med sin 300 hk Yamaha-motor, och kaptenen Rita, får tillfälle att visa duglighet på det gropiga havet.

De som hört om "Holmen" sen barnsben, men inte förrän nu kunnat besöka ön, känner att en dröm gått i uppfyllelse. Vi är nöjda och trötta. Stort tack till hembygdsföreningen och Erik Johansson för att ni fixade så bra!

Cafédag

Då var det dags för cafédagen på Mickogården. I år samarbetade vi med Nuckö delkommun som ordnade med en del uppträdanden under dagen. Först ut var Tidens brus som underhöll gästerna. De blev så populära att kommunens representant ville boka in dem direkt till nästa år. Vi hade bakat bullar, mjuka kakor och lagat lite vegetariska alternativ

i förväg så när gästerna dök upp var vi redo. Men populärast var ändå våfflorna med jordgubbssylt och grädde. Trots att det var en vardag så var det ändå ganska många besökare. Loppisen var också populär och de blev av med en hel del. Under dagen fick vi också lyssna till en duktig musiker och sångerska, Kristi Kool, och ensemblen Wisla som bestod av mamma, pappa och två söner. Alla musiker var fantastiska och väldigt uppskattade. Det blev också allsång med ackompanjering av både Tidens brus och ensemblen Wisla. Vi bjöds även på folkdans då Nuckö folkdanslag visade två danser ute på gräsmattan. Alla verkade nöjda och dagen präglades av musik, sång och dans och det är väl så en lyckad cafédag skall vara.

Målarkurs

På torsdagens förmiddag regnade det men det störde inte dagens program. Dagens evenemang hölls inne i "Stallet" på Mickogården. Det var dags att plocka fram sina konstnärliga talanger och prova på att måla med akryl. Till vår förvåning och stora glädje så kom 18 personer som var sugna att prova på att måla under Leif Ahrles ledning. Leif som är professionell konstnär visade olika tekniker man kunde använda

och berättade dessutom om sitt eget konstnärskap.

Dagen blev lyckad då de flesta ville ha en uppföljning nästa år. Det ska vi väl kunna ordna. Tack Leif!

Överlämnande av Aibotapeten

I samband med det seminarium som estlandssvenskarnas kulturförvaltning samt Aibolands museum anordnat på fredagen, så lämnades den svenska delen av Aibotapeten 2 över till museet. Kulturbrodöserna hade samlats på museet för att överlämna den och Jan Stussare, som representant för SOV talade vid överlämnandet. Den svenska tapeten tillhörde SOV efter ett förslag från Merike Wulff, men nu skänktes den till Aibolands museum för att där visas tillsammans med den estniska tapeten nummer två. Så nu finns alla tre tapeterna där de hör hemma.

Grillkväll

På kvällen var det dags för vår grillkväll på Mickogården. Det var 75 personer som kom och alla lät sig väl smaka av grillad korv, kaffe med kaka och en mycket trevlig samvaro. Det är roligt att vi kan utnyttja gården så mycket och det verkar vara en populär plats att samlas på. Nu är det bara att ladda om inför nästa år!

Tidens brus från Åland underhöll med bland annat sjömansvisor med fart och fläkt.

Foto: Ingegerd Lindström

Intresset var stort för årets kreativa uppgift, måla med akryl. Workshopen leddes av Leif Ahrle.

Foto: Ingegerd Lindström

Kulturbrodöserna lämnade över Aibotapeten 2 som broderats i Sverige.

Foto: Ingegerd Lindström

Talkodag på Mickogården

Sedan vi fick Mickogården i gåva av Jürgen Lewerenz så har mycket hänt där. Vi har fått ett nytt kök, liksom ett nytt toalett- och duschrum. Vi har installerat tvätt- och diskmaskin och färdiggjort ett uthyrningsrum för våra medlemmar i det stora huset. I en av ladorna har vi gjort ett samlingsrum där vi kan vara då vädret är dåligt. I bastuhuset finns också ett uthyrningsrum för 2–3 personer.

Utomhus har vi hjälp med gräsklippningen, men resten av utomhusarbetet får vi göra själva. Vi är en grupp entusiaster som har jobbat med alla dessa arbeten, Mickogårdskommittén, med förstärkning av en eller två personer ibland. Vissa saker har vi lejt ut, till exempel tillverkningen av en ny dörr.

Nu behövde vi röja sly bakom ”Stallet” för att få in mer ljus och för att hålla insekter och möss borta. Sagt och gjort, vi lade ut en blänkare på Facebook om att vi behövde hjälp, och när dagen var inne kom det sju personer förutom Mickogårdskommittén. Vi är oerhört tacksamma för den hjälpen! Tack ni som ställde upp!

Medelåldern i arbetsgruppen är 78 år så vi börjar alla bli till åren komna och krafterna är inte de samma som tidigare. Vi har nu börjat oro oss för hur det kommer bli i fortsättningen om vi inte får in lite yngre och starkare krafter i kommittén eller som kan hjälpa till mer. Konsekvensen kan bli att vi inte orkar med gården längre, och det vore synd efter allt arbete som vi gjort hittills. Vi ber ingen att ställa upp ständigt och jämt, men vi vore naturligtvis tacksamma om vi fick hjälp då och då med vad som dyker upp och behöver göras på gården. Vi skulle vilja ha en lista med frivilliga som vi kan kalla in efter vad de sagt att de kan hjälpa till med. Allt från utomhusarbete till snickerier och kaffekokande på

Under talkot på Mickogården fälldes träd och släpades grenar bland annat.

Foto: Ingegerd Lindström

café dagar och grillkvällar. Snälla medlemmar; vi ber om hjälp för att kunna behålla Mickogården som den utomordentliga samlingsplats det är för våra medlemmar! Anmäl dig gärna om du kan hjälpa till med vissa saker medan kommittén står för det löpande! Inom kort kommer vi att skicka ut en enkät där ni kan fylla i vad ni kan tänka er att hjälpa till med. Och observera; vi fordrar inte att ni ska ställa upp jämt och ständigt, utan kanske bara en gång på sommaren eller när ni själva kan. Men vi har också stor förståelse för er som endast är i Estland en eller två veckor, då finns inte mycket tid över att ställa upp med.

Tack än en gång för hjälpen, ni som kom på talkodagen! Ovärderligt för oss!

Hemvänderveckan 2025

En konsekvens av att vi inte orkar lika mycket längre är att vi fört diskussion om att inte ha en aktivitet per dag under nästa års Hemvändervecka utan kanske bara varannan dag. Mer om det i nästa nummer av tidningen. Men redan nu kan vi meddela att Hemvänderveckan 2025 kommer att bli lite annorlunda. Vi startar måndagen den 7 juli och avslutar den 13:e juli. Detta på

grund av att Nucködagarna kommer att hållas den 12:e och 13:e juli 2025.

Resa till Tartu

Vi planerar en resa till Tartu den 15 och 16 juli. Under sommaren 2025 kommer en stor utställning om estlandssvenskarna att visas på Estlands Nationalmuseum och därför vill vi ordna en gemensam resa dit. Vi skulle gärna vilja att ni lämnar en intresseanmälan under hösten så att vi vet ungefär hur många som kan vara intresserade. En intresseanmälan är inte bindande, men i början av nästa år måste vi ha en bindande anmälan från er som verkligen vill åka med. Detta på grund av transport- och boendearrangemang. Vi tror att det blir en intressant utställning, men också en trevlig resa!

Adressändring?

Om du flyttar till en ny adress, meddela adressändringen till föreningen med ett mejl till info@rnhf.se eller direkt till den registeransvariga Brita Wiberg, tfn 070-697 48 28, e-post brita.wiberg@gmail.com. Meddela även om du har ändrat din e-postadress, så kvarstår du som prenumerant på Nyhetsbrevet.

Estlandssvenskarnas femte sång- och dansfest

Ingegerd Lindström

Det var både unga och äldre dansare som deltog.

Foto: Ingegerd Lindström

Borggården fylldes av dansare från Sverige, Estland och Finland.

Foto: Ingegerd Lindström

Den första estlandssvenska sångfesten ägde rum redan år 1933. Till stor del var det kompositören Cyrilus Kreek som låg bakom idén till den första sångfesten. Under sin ungdom lärde han sig svenska när han bodde på Ormsö. Han tog också på sig att utforska och nedteckna estlandssvenskarnas folkvisor och koraler. Sångfesten skedde då som nu på biskopsborgens gård i Hapsal. Då kriget sedan närmade sig blev det inga fler sångfester förrän estlandssvenskarnas kulturråd (som det hette då) startade 2007. 2013 återuppstod festen och estlandssvenskar från både Estland, Finland och Sverige samlades på biskopsborgens gård för en sång- och dansfest, den första efter friheten men den andra i ordningen.

Den tredje och fjärde festen hölls också på biskopsborgen, den fjärde under strikta covid-begränsningar.

Planeringen för den femte sång- och dansfesten startade nästan direkt efter att den fjärde festen hade genomförts. Man siktade nu in sig på 2024.

Molnen skingrades

Så var då dagen här. Dagen då den stora sång- och dansfesten skulle gå av stapeln. Efter allt arbete som pågått i nästan tre år skulle man nu äntligen ro det hela i land. Det såg dystert ut på morgonen, svarta moln

hängde över Hapsal och då och då kom det kraftiga regnskurar. Skulle allt arbete saboteras av vädret? Men allt eftersom förmiddagen skred så började molnen skingras och lagom till starten av festen var det åter ljus och solen tittade fram.

En folkfest

Först var det en gudstjänst i domkyrkan som leddes av biskop emeritus Tiit Salumäe, Mart Salumäe, Hapsals församlingspräst, och Patrik Göransson från svenska S:t Mikaelsskyrkan i Tallinn.

Efter gudstjänsten samlades alla dansare, körsångare och musiker på borggården för den traditionella processionen runt borgen i gamla staden. Det var rekord av deltagare i år, cirka 1 200 om man slog ihop alla. Fantastiskt! Det blev också ett stort antal besökare, också detta ett rekord. Det var verkligen en folkfest.

Dansarna, sångarna och musikerna representerade alla Estland, Sverige och Finland. En gemensam manifestation. De flesta från Finland var finlandssvenskar och deras lojalitet gentemot estlandssvenskarna är känd sedan långt tillbaka. På något sätt finns det ett band mellan de olika folken, kanske just på grund av deras gemensamma bakgrund, Sverige. Någonstans i rötterna finns den svenska identiteten

som gör att man kan identifiera sig med varandra.

Festen startade sedan med den estniska nationalsången ”Mu isamaa” (Vårt land), som framfördes av den enorma kören. Just för att det var så många körsångare på scenen blev sången verkligen mäktig. Publiken, som kunde den estniska texten, sjöng med. Efter det fortsatte festen med att en representant från avdelningen för kulturell mångfald vid Estlands kulturministerium, Artjom Tepljuk, framförde en hälsning till sång- och dansfesten.

Efter talet var det dags att resa sig upp igen och följa med i den svenska nationalsången, ”Du gamla, du fria”. Hela kören sjöng åter tillsammans med publiken.

Gemenskap

Återigen ett tal, denna gång av första sekreteraren, Samira Zayane, på svenska ambassaden i Tallinn. Hon önskade också alla lycka till och tog upp bandet mellan Sverige och Estland. Vi har starka band från långt, långt tillbaka. Hon talade också om att, som ett tecken på gemenskapen, var det 120 grupper från Sverige, 160 från Estland och 130 grupper från Finland. Tillsammans blev det ett stort antal deltagare.

Efter hennes tal så var det dags igen att stå upp och tillsammans sjunga ”Modersmålets sång”. En

Den enorma kören med sångare från Sverige, Estland och Finland.

Foto: Ingegerd Lindström

sång som sjungs i Svenskfinland och i Estland och även ibland i Sverige. Bland annat sjungs den på estlandssvenskarnas årsmöten och varje år på skolavslutningen på gymnasiet i Birkas.

Medaljutdelning

Innan festen drog igång på allvar delades också Hans Pöhls medalj ut. Just då fick medaljörerna visserligen bara ett certifikat på den men fick senare då festen var slut de riktiga medaljerna. De som hedrades i år var Sofia Joons Gylling, för sitt arbete med att sprida de estlandssvenska koralerna och visorna, Nils Sjölund för sina insatser att hålla rågödanserna levande samt Bo Nyman från Ormsö som fick sin utmärkelse för sina stora insatser med att kartlägga hela Ormsös släkter. Han kunde tyvärr inte delta men får sin medalj i Sverige.

Hapsals stad framför också en hälsning till sång- och dansfes-

ten genom sin borgmästare Urmas Sukles.

Då var det så dags för festen att dra igång. Det gjordes med ett antal sånger av den stora gemensamma kören. Sofia Joons, Meelika Hainsoo, Mall Ney och Robert Jürjendal ledde sången som framfördes av körsångare med förstärkning av visbokssångare och dansgruppen Leesikad. Mäktigt!

Världens största orkester

Sedan började den enorma mängden folkdansare inta den stora gräsmattan på borgens innergård. Att se alla dessa dansare fylla planen på en och samma gång var enormt. Folkdans är en stor rörelse i Estland och det visades på festen. Det var folkdansare, allt från barn till ungdom till unga vuxna till äldre, som dansade. Att se den glädjen de utstrålade när de dansade var härligt!

När dansarna fick lite paus så intog talharpeorkestern scenen.

Någon sade att detta var världens största talharpeorkester och det kan man förstå när man såg dem på scenen. Att spela talharpa är nog en tradition och kunskap som inte finns kvar på många ställen i världen.

Vi fick också lyssna till en barnkör, Vallbarnskören, som bestod av barn från Ormsö och Stockholm. De sjöng tre visor förknippade med vallning av djur, något som förr i tiden hörde till barnens sysslor.

Blåslaget är en blåsorkester från Åbo, som dirigeras sedan 2009 av Mikko Lagerspetz. Blåslaget deltog även i den andra estlandssvenska sångfesten i Hapsal år 2013 och denna gång framförde de "Georgia on my mind". Naturligtvis var det många fler som uppträdde men som inte nämnts här. Alla gjorde storartade uppträdanden!

Alla man pratade med var överens; detta var den bästa sång- och dansfesten hittills! Det var en mäktigt och stor folkfest!

Odensholmsföredrag

Lotta Odmar

Odensholm

Odensholm ligger utanför Estlands nordvästra kust ca 7 km från fastlandet. Ön är 4,6 km lång och 1,3 km bred. Ön är en upphöjning av den baltiska kalkstensklinten som löper genom hela Östersjön. Klinten som kantar Odensholms nordspets är som högst vid fyren (6 meter) och den blir sedan lägre mot sydost. Odensholm kan beräknas ha stigit upp ur havet ungefär 700 f.Kr. Flera grunda insjöar finns på ön. Livet på Odensholm både förr och nu är starkt präglad av sitt utsatta läge i Östersjön.

Historia

Ön anses ha ett äkta Odensnamn från vikingatid eller järnålder. Många legender är förknippade med ön och Oden, framför allt med Odens stain, ett flyttblock som bland annat antagits vara Odens gravsten. Enligt en annan sägen ska Oden en gång ha tömt sanden ur sin sko utanför Spithamns udde (Põõsaspea), och denna sand är Odensholm. Estlandssvenskarna kallade ön för Hålmen och Odensholmsborna själva använde ofta namnet Backan eller Vån back. Ön har sannolikt varit bebodd åtminstone sedan 1200-talet. Invånare på ön nämns första gången i ett dokument från 1436, och man kan av namnen utläsa att det rör sig om svenskar från sex olika gårdar. Under åren 1710–11 svepte pesten över Estland och drabbade Odensholm hårt då en stor del av öns befolkning rycktes bort. Vid slutet av 1700-talet utgjordes befolkningen av sju familjer - boende på gårdarna Brus, Greis, Erkas, Marks, Niggors, Nibondas och Stavvas – de familjer som kom att leva kvar fram till andra världskriget. Bien (byn) var en klungby som låg ca 1 km nordväst om kapellet. Odensholm har troligen i äldre tid haft ett eller flera efter varandra

Bien år 1940.

Foto: Eesti Rahva Muuseum

byggda kapell i trä ungefär där Jesu Kapellruin nu ligger. Jesu kapell byggdes år 1765–1766 av kalksten från ön. Det hade måtten 12 x 7 meter med ett 10 meter högt torn, som syntes vida över havet. Kyrkogårdsporten var byggd av ekstockar från ett gammalt vrak. Bysten, föreställande Martin Luther, satt ovanför porten och var en galjonsbild som bärgats 1852 från ett sjunket brittiskt fartyg.

Kulturen på ön – frihet och samarbete

Genom Drottning Kristinas privilegiebrev från 1650 fastställdes Odensholmbornas besittningsrätt till sin ö och sin rätt som ”fria svenskar”. Ända fram till sista tiden lyckades holmborna bevara sin frihet och uråldriga sedvanerätt med hjälp av privilegiebrevet. Ön var otillgänglig och holmborna hade inga betydande förpliktelser till öns ägare, som under lång tid var godset Nihove (Uuemõisa) vid Hapsal. Odensholmsborna var fria och stolta människor som kände en stark identifikation med sin ö och de betraktade sig själva som en särskild grupp. Öns isolerade läge gav holmborna frihet att själva styra över sina liv. De levde i ett jämlikt ösamhälle där man skötte och samordnade vissa sysslor och frågor gemensamt. Varje gård hade

ett ord med i laget. Arbetet utfördes enligt gamla traditioner vid en känd tid. Det gällde plöjning, gödsling, sådd, skörd, insamling av ved, tång och andra strandfynd, reparationer av vägar/stenmurar och hämtning av fisknät. Ägorna på holmen var oskiftade och samarbete blev en del av vardagen. Man kallade till möte om något särskilt behövde diskuteras och man hade också en särskild länsman (byäldste) som rådfrågades.

*Ernst Brus född 1921 och Elmar Engman född 1922 berättar:

Höet gjorde man gemensamt på Holmen då alla sju gårdar hade en sjundedel av marken. På en torsdag började man hemmavid och gjorde iordning liarna och torsdag och fredag slog man hemmamarkerna och på lördagsmorgonen började de med ängarna närmast byn. Man började 5, halv 6 på morgonen, när de fått iväg korna, då började alla på en gång. Tegarna var inte bredare än 3–4 meter, en del smalare t.o.m. Det var ju noga, det var långa tegar, man fick inte trampa in på andras. På lördag morgon slog de, men inget på lördag eftermiddag. Sedan började de igen på måndagen, de slog två gånger på dagen morgon och eftermiddag. Det tog väl en vecka. Det började 14 dagar efter midsommar. Sedan var det ju att kratta och räfsa,

det kan ju hända att de mitt på dagen tog in en del hö som hade torkat upp, det fick ju var och en göra som de ville. När det var såhär uppdelat i tegar så skulle alla gå ut samtidigt, var det blött så fick alla stanna hemma. Så fort det blev torrt så gick det en ”signal” och så skulle alla ut igen.

Gräset låg kvar på marken tills allt var färdigslaget, det låg och torkade som det låg. När det blev torrt så räfsade de ihop det och körde in det eller bar ihop det med sådana där bårar. Om det regnade blev det fördröjt tills det blev torrt. Ibland vet jag när det kom en skur kunde de räfsa ihop höet och breda ut det hemma på (gårds)backen och när det blev torrt kunde man bara gaffla in det. De räfsade ihop det och körde hem det efter att slåttern var färdig. Hemma på tomten kunde man räfsa, om det var bra väder, medan slåttern pågick. Mitt på dagen var det ju ingen slåtter, de slog två timmar på morgonen och två timmar på eftermiddagen. Man bar ihop höet i högar och sedan lassade man på och körde hem det. Räfsade på förmiddagen och körde hem det på eftermiddagen. Ett skifte i taget, det fick ju ligga en 4–5 dagar och det var torrt, där det var hög mark var det ju inga problem. De skar ju också vass, som de drygade ut höet med och halm, kornhalm eller kornboss. Korna åt det, de var inte vana vid annat...

Korna mjölkades på morgonen innan de föstes ut, sedan föstes de hem och mjölkades mitt på dagen för att sedan dra iväg igen. På kvällen kom de tillbaka hem och så fick de stå på lagårdsbacken och råma. Det var barn och ungdomar som fick valla korna och fåren. På morgonen var de på södra delen av ön och på eftermiddagen fick de gå på norra delen. Korna gick själva och ungarna följde med. De fick väl motas ibland för en del kor var sådana att de satte bogen intill och tryckte ner de där enkla stengårdsgårdarna

om det var bättre bete där innanför. De rasade lätt. Hur många djur kunde det vara? Varje gård hade väl 6–7 kor, de delade gårdarna hade i regel tre i var och så var det ju ett eller ett par ungdjur. En gård höll med tjur- man växte upp en tjur 3 år undan för undan. Det blev väl drygt 40 nötkreatur då sammanlagt. Fåren skulle också vallas. Vallflickor och vallpojkar från fem av gårdarna gick med korna och från två gårdar med fåren.

Skolan

Innan det fanns någon skola på Odensholm hade barnen fått lära sig att läsa i hemmen och i någon mån när de genomgick konfirmationsundervisning i internat hos klockaren i Nuckö under tonåren.

Odensholms folkskola började sin verksamhet i oktober 1883 som en treårig allmän folkskola. Initiativtagare var föräldrarna i trakten vilka också kallade in nyexaminerade folkskolläraren Johan Nymann från Klottorp som flyttade till ön med sin hustru Tio Engbusk från Sutlep och deras förstfödde son, Joel. Nymann hade utbildats på det estlandssvenska lärarseminariet i Pasklep och hade där varit seminarielärare Thoréns mönsterelev, trots att han var långt yngre än alla andra och hälften så lång som de. Johan Nymann stannade i tio år på ön och kom att få stor betydelse, inte bara för sina elever utan också för hela samhället, genom sina kontakter med omvärlden och med sin känsla för den estlandssvenska folkgruppen och dess kultur. Efter att Johan Nymann avgått från sin tjänst 1893 stängdes skolan. När han försvann, för att bli klockare och lärare vid Nuckö kyrka, kom återigen Holmbobarnen under nära nog tre decennier att stå utan lärare och skola.

Skolan öppnades tillfälligt under ett år 1910 men stängdes igen på grund av skolbyggnadens usla tillstånd och det annalkande kriget. Först i och med att den estlandssvenska kulturorganisationen

Svenska Odlingens Vänner, efter republiken Estlands upprättande, kunde driva en svenskinriktad kulturpolitik blev det möjligt att bygga en ny skola på Odensholm och stadigvarande placera en folkskollärare här. Skolans arbete återupptogs då för tredje gången den 26 september 1921 i en skolbyggnad som var uppförd av föräldrarna. Johannes Dans, från Ölbäck i Rikull, utbildad vid Nikolaiskolan i Hapsal, installerades som lärare och rektor. Johannes Dans arbetade på ön den längsta tiden och ersattes av den svensksinnade Thomas Gärdström från Ormsö först 1936.

****Valter Erkas född 1921 berättar om skolan:**

Jag är född den 13/12 1921 på Odensholm. Vi hade 6-klassig folkskola, jag började skolan 1930, Johannes Dans var lärare när jag började. När frihetskriget tog slut, 1920, fraktades en rysk byggnad från Derhamn ut till Odensholm och blev den nya skolan. Vi var ungefär 24–25 barn i skolan, skolbyggnaden var dragig och kall, värmdes med en kakelugn. Lärarbostaden fanns i samma hus med egen uppvärmning. Om jag minns rätt så gick det åt 6 famnar ved till uppvärmningen och den måste fraktas från fastlandet. 1937 fick vi en ny lärare från Ormsö som hette Thomas Gärdström. Han var en folkets man som kom med goda nyheter och uppslag såsom idrott och Luciafirande. Han höll även kurser med bokbinderi. Än idag sjunger vi fosterländska sånger som han lärde öborna, bl.a. ”Jag älskar var fur i skogen, som susar i nordanland.” Den sjöngs i Jesu kapell söndagen den 9 juni 1940 av skolbarnen tre dagar före avflyttningen från Odensholm.

Näringar

Genom sitt läge vid sjövägen från öst till väst kom ön tidigt att spela en roll för sjöfarten. Holmborna lotsade fartyg öster- och söderut längs Estlands kuster. Den första fyren

tändes år 1765 och 1850 färdigställdes den fyr av sten som stod kvar till 1941 då den förstördes fullständigt av de retirerande sovjetiska trupperna. Fyren och kapellet utgjorde under lång tid viktiga sjömärken. Fiske, lotsning, jordbruk och bärgning av vrakgods var näringar för holmborna. De jagade också säl och sjöfågel. Man fiskade torsk, strömming, vassbuk, flundra och gädda som man sedan sålde i Hapsal (Haapsalu) eller under senare tid i Reval (Tallinn). Genom att ha flera utkomstmöjligheter hade holmborna en relativt hög levnadsstandard.

Andra världskriget – tvångsevakuerings och flykt

Hösten 1939 tilltvingade sig Sovjetunionen militära basområden i de baltiska staterna, varav en stor del utgjordes av de estlandssvenska öarna. Odensholm avhystes på sina invånare i juni 1940 varefter en omfattande bemanning och uppbyggnad av befästningar inklusive luftvärn och långskjutande kanoner genomfördes på ön. Efter att den tyska Operation Barbarossa inleddes sommaren 1941 trängde de tyska trupperna successivt in i Estland under hösten och inledde så småningom en beskjutning av Odensholm från fastlandet med granater för att driva ut ryssarna därifrån. Så småningom lyckades också detta och de ryska trupperna evakuerades båtledes sent i december 1941 efter att de minerat och förstört de livsmedelslager som lagts upp på ön. Odensholmsborna tilläts sedan återvända 1942 men deras by hade allvarligt skadats och överallt fanns det granatkrevader och blindgångare. Jesu kapell, som ryssarna använt som ammunitionsförråd hade sprängts i bitar liksom den hundraåriga fyren. Ett antal av de yngre männen från ön hade också mobiliserats till Röda armén och försvunnit i världskrigets fasor. Sommaren 1943 började de första grupperna holmbor fly över till Sverige och de sista flydde eller överflyttades

ända fram till i september 1944. Kvar i Estland blev sedan endast de två återvändande mobiliserade från Röda Armén samt några enstaka ättlingar som bosatt sig i städerna. Efter kriget under den andra sovjetockupationen från hösten 1944, ända till i början 1990-talet, hade sovjetmilitären bland annat en signalspaningsstation på ön för övervakning av det centrala östersjöområdet.

***Ernst Brus född 1921 berättar:**

Inte alla kom igen (till Odensholm) 1942. En del flyttade till Rågöarna. Johannes Erkas och Erik Stavas, de familjerna flyttade till Rågöarna, vi var väl fem eller sex, ja de var ju uppdelade, det var väl bara de som flyttade till Rågöarna, Stavas Erik och Erkas Johannes, de andra kom väl tillbaka allihop.....

Till att börja med var farsan och jag ensamma, då bodde vi i bastun för där hade ryssarna moderniserat, satt in spis och så, det var ju liksom en liten lägenhet. Stora kåken var ju....taket var ju helt borta, som en låda bara.....men det fanns ju virke, material att tillgå, eternit fanns det hur mycket som helst. Vi la opp ny takresning av plank, och så skruvade vi på eternittak. Hela kåken blev ju mycket bättre än förr med de där gamla halmtaken. Sedan var det ju ombyggt inne, sex rum hade de gjort, det var fyra som gick in i ena ingången från en sida, från gamla ingången. Så var det två rum avdelade från borte ändan där vi gick in genom det som vi kallade för "bakse" den ingången. De hade ju murat upp där, det fanns kakelugn i varenda rum, det var väl officersbostäder där, hur fint som helst.... Nya kakelugnar som ryssarna hade murat upp. Köket var väl som det var, det fanns ju en spis där i köksavdelningen, det var väl nästan som det var förr, men själva stora bakugnarna det var ju utrivet allting så det var ju kakelugnar för att hålla värmen med.....

Det var ju mycket som var nedrivet och söndersprängt så det fanns ju ved, hur mycket som helst.Vi hade väl en ko då, sen på sommaren skaffade de en ko så vi hade mjölk men det var ju inte jordbruk eller nånting då, det var ju bara fiske. Det var ju igenbyggt och igentrampat allting..... ja, de slog väl lite där nedanför hemma på tomten men det blev ju inget jordbruk alls..... Våra båtar tog ju ryssarna ut dit, släpade ut dem, de låg där sönderskjutna, för tyskarna höll ju, i ett helt års tid nästan, Holmen under kanoneld från fastlandet. Så det var sönderskjutet allting. Men det var ju en av de där (båtarna), Vesterbloms där, som de kom över med och som de hade på Örmön sedan. "Tirpitz" som de kallade den efter slagskeppet, hade vi rustat upp och körde med till en början innan vi fick de där Solomotorerna och kunde bygga nya mindre båtar.

Livet i Sverige och återkomsten till Odensholm

Holmborna kände sig mycket välkomna till sitt gamla fädernesland. För de flesta i den yngre generationen var det naturligt att ta steget ut i det nya livet, i det nya landet och med nya möjligheter. De unga kanske ändå skulle ha sökt sig bort från Odensholm, till ett arbete och ett liv någon annanstans, om inte kriget och ockupationen hade inträffat. För några av de äldre Holmborna var det en stor sorg att lämna sin hemö och att inte längre leva det gamla livet som det levdes på Odensholm. När Estland blev fritt på 1990-talet ville inte en del av de äldre återse Odensholm, det var för tungt och sorgligt. De estlandssvenska flyktingarna var prioriterade av den svenska regeringen och av myndigheterna. Estlandssvenskarna betraktades som att de återbördades till sitt fädernesland och att bosättningen i Sverige skulle bli permanent. I Sverige hade flera föreningar, institutioner och ledande

personer engagerat sig för estlandssvenskarna. Rågöstiftelsen bildades 1940 och hade, med anslag från staten, till uppgift att stödja och biträda flyktingarna. Stiftelsen skulle möjliggöra så att estlandssvenskarna kunde arbeta med sina gamla näringar som fiske och jordbruk. De kunde också ordna med arrende av fiske- och jordbruksfastigheter och senare underlätta ett köp av dessa med "egnahemslån". Allt i syfte att estlandssvenskarna skulle införlivas i det svenska samhället.

Ormön – ett försök att fortsätta det gemensamma livet som på Holmen

Rågöstiftelsen hade köpt in två gårdar på Ormön, utanför Öregrund, och låtit bygga om boningshusen till 3–4 lägenheter vardera, vilka nu hyrdes ut till holmborna. På båda gårdarna bodde flera familjer och flera generationer. Tanken kan ha varit att holmborna hade en vilja att fortsätta leva och fiska tillsammans, i det jämlika ösamhälle med gemensam samordning av sysslor, som de hade på Odensholm, något som naturligtvis inte var möjligt i det nya samhället. Det var till att börja med medlemmar från sex av de sju gårdarna som flyttade in på Ormön mellan 1944 och 1949. Som mest bodde det drygt 50 odensholmsbor där. Det skedde också en viss utflyttning under tiden, en del kanske fick arbete på annat håll och flyttade.

Odensholms byalag

Då odensholmsborna fick återvända till sin ö 1991 fanns i Bien endast två byggnader kvar, rian till Marksgården och Erkasgårdens ladugård. Jesu kapell var en ruin, men tornet fanns kvar utan sin tornhuv. Redan 1992 ansökte odensholmsborna gemensamt till Länsstyrelsen i Hapsal om att återfå ägande-/besittningsrätten till Odensholm. Ansökan om att återfå gårdarna avslogs på länsnivå med motiveringen att man haft sedvanerätt men inte äganderätt till ön. Vid friköpen på 1890-talet eller vid

Stinknavor och blåeld i Storhamne 2007. Foto: familjen Odmar

jordreformen 1919 kunde inte, eller ville inte, holmborna friköpa sina gårdar som de brukat i generationer. De hävdade i stället fortfarande sin uråldriga sedvanerätt till gårdarna. Odensholms Byalag bildades 1993 på initiativ av Valter Erkas för att i spåren av Sovjetunionens upplösning ta tillvara holmbornas gemensamma intressen av att kunna återvända till sin hemö, för att bevara och sprida kunskapen om dess kultur och för att bidra till Odensholms framtid och utveckling. Byalaget är en ideell förening som består av holmbor med sina anhöriga och ättlingar och av personer med särskilt intresse för ön. Byalaget inledde sin verksamhet med att på kapellgravgården sätta upp gravstenar över de senaste sju familjerna liksom en klockstapel, åren 1992–1994. Byalaget genomförde under åren 2006–2012 projektet för bevarande av Jesu Kapell.

<https://majalood.ee/files/2012-III.pdf>

Det innebar att: kapellets kvarvarande murar grävdes fram och de lagades och konserverades. Tornet lagades, konserverades och det fick ett nytt skyddstak. Kyrkogården röjdes från buskar och rivningsmassor, städades och en ny kyrkogårdsmur av kalksten byggdes upp. Jesu Kapell och kyrkogården är nu, sedan 2014, skyddade som kulturmin-

nesmärken efter beslut av Estniska Riksantikvarieämbetet.

<https://register.muinas.ee/public.php?p?menuID=monument&action=view&id=30230>

Det projekt som nu är aktuellt för byalaget är att bygga en hembygdsgård i Bien på Odensholm. 2016 bildades en estländsk del av föreningen: "Mittetulundusühing Osmussaare Külaühing" och byalaget kunde då genom denna förening köpa Erkas tomt på 3 962 kvm i Bien.

Natur

Det traditionella kulturlandskapet finns inte längre kvar på Odensholm. Först genom den sovjetiska militärbasens uppbyggnad, sedan genom de strider som ägde rum här 1941–42 och därefter genom avsaknaden av skötsel under sovjettiden med en kraftig igenväxning har det successivt förötts.

År 1996 grundades Odensholms landskapsreservat av Estlands regering, med syftet att skydda öns unika geologiska värden, växtvärlden samt häcknings- och rastplatser för fåglar. En landskapsskyddsplan är upprättad av det Estniska Miljöministeriet för att skydda och förvalta naturen på ön och det kulturhistoriska arvet. Odensholm är tillsammans med kusthavet kring ön en del av Növa-Osmussaari fågel- och naturskyddsområde som ingår i det europeiska Natura 2000-nätverket. Ön är dessutom ett skyddat våtmarksområde enligt Ramsarkonventionen.

Geologiska sevärdheter är klintkusten, strandvallarna och fossiler. På Odensholm växer 29 skyddade växtarter och man kan hitta många olika orkidéarter. Nära fyren vid klinten växer den fridlysta växten dansk skörbjuggsört. Odensholm ligger längs den ostatlantiska flyttvägen för sjöfåglar. Till exempel passerar minst 20 % av alla arktiska sjöfåglar området mellan Spithams udde och över Odensholm. I öns kustvatten övervintrar många alfåg-

lar (upp till 100 000 fåglar). Uppe-
mot 90 olika fågelarter häckar på ön.

Odensholm idag

Paret Bergström flyttade till ön
2001 för att bedriva fårskötsel åt
den estniska naturvårdsmyndighe-
ten. De kom till ön som verkliga
pionjärer och startade från grunden
att bygga upp sin verksamhet och
sitt liv på ön. Ekonomiskt stöd och
olika former av hjälp fick de bl.a. av
Naturvårdsmyndigheten.

Numera sköts verksamheten
av deras dotter Rita och hennes
familj, familjen Koppel, som är
bofasta på ön. De sköter betes-
djuren, tillhandahåller transpor-
ter, sköter underhåll och tillsyn,
har cateringverksamhet, uthyrning
av logi och disponerar en modern
mindre båt för sjötransporter och
sjöräddning. Rita är numera an-
ställd som "ö-vakt" för Odensholm.
Betesdjuren på ön är får av isländsk
ras och skotsk högländsboskap.

Fåren köptes in av stiftelsen SA
Osmussaare Fond - SOF, som är
grundad för att skydda den natur-
liga miljön och det kulturhistoriska
landskapet på Odensholm. Djuren
går fritt på ön för att hålla Oden-
holms landskap öppet. Odensholm
har blivit ett populärt turistmål
sommartid och det är möjligt att då
ta sig till ön dagligen från Derhamn
med olika båtförbindelser.

Sedan i början av 2000-talet
finns det en mycket hög radarmast
på ön som övervakar Östersjön och
inloppet till Finska Viken. Åren
2020–2023 har det pågått en Mil-
jökonsekvensutredning för den est-
niska militärens räkning då de ska
uppföra ett nytt antennsystem på
Odensholm. Miljökonsekvensbe-
skrivningen beslutades i juni 2023.
Under tiden 2021–2023 har byala-
get ställt frågor till berörda myndig-
heter och vi har lämnat ett yttrande
bl.a om bedömningar av de planera-

de anläggningarnas miljöpåverkan.
Vi har framfört att vi inte vill att för-
svarets planer genomförs och att ön
bevaras fullt ut som Natura 2000-,
Ramsarkonventions- och land-
skapsskyddsområde, för att skydda
dess natur, fåglar, flora, livsmiljöer
och det kulturella arvet. Vi har i alla
fall försökt.

Att skydda de naturvärden
som Odensholms landskapsreser-
vat är inrättat för är viktigt, lik-
väl som att återställa en del av
det forna kulturlandskapet och
bevara öns historia och kultur.

* Inspelningar/Intervjuer av
Ernst Brus och Elmar Engman
gjorda av Marianne Brus där
de berättar om livet på Oden-
holm, Inspelat på Singö 1981,
nedtecknade av Saga Adolfsson.
** Kustbon nr 4 2005: Utdrag från
"Minnen från Estland " av Valter
Erkas.

Missa inte

Lördagen den 9 november på Estniska huset,
Eesti Maja, plan 1, Wallingatan 34, Stockholm

Arkivens dag

Årets tema är arbete och fritid, kl. 11-14. Före-
läsning och föremålsvisning samt kaffepaus.
Mer detaljer om program och föranmälan kom-
mer att presenteras på SOV hemsidan/nyhets-
brevet framöver.

Boksläpp och pubmingel

Romantrilogi om estlandssvenskar,
med pubmingel kl. 15-19

Det är inte varje dag vi får möjlighet att vara
med om ett boksläpp, men nu händer det. SOV
tillsammans med Rickul/Nuckö hembygds-
förening arrangerar boksläpp kombinerat med
Pub för umgänge och mingel över dryck med
tilltugg. Författarinnan Anneli Fichtelius släp-
per första delen i sin romantrilogi om estlands-
svenskar, Organistens dotter, på Ordfront förlag.
Mer detaljer om program och föranmälan kom-
mer att presenteras på både SOV och Rickul/
Nuckö HBF hemsidor/nyhetsbrev framöver.

Varmt välkomna!

ROOSTA STUGBY – HELT FÖRYNGRAD!

Roosta Stugby bjuder Er verklig hemkänsla! Bland våra
32 stugor av varierande storlek kan Ni hitta den som
passar just Er och är i bruk året om. Inför kommande
sommar har Roosta genomgått en förnygringskur och
här väntar Er fräscha, bekväma stugor med hög
standard. Dessutom erbjuder Roosta mängder av
möjligheter till en aktiv vistelse.
Kom ensam, med familjen eller med hela släkten.
Vi kan betjäna upp till 300 gäster.

Hjärtligt välkomna!

**20% rabatt för medlemmar i Rickul/Nuckö
Hembygdsförening!**

Roosta Stugby

Elbiku, Noarootsi vald, Läänemaa
Telefon +372 472 5190
Mobil +372 525 6699
roosta@roosta.ee
www.roosta.ee/sv

ROOSTA
Holiday Village